

Моўныя формулы этыкету ў беларускіх народных песнях

Зіманскі В.Э.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск

У артыкуле разглядаюцца моўныя формулы этыкету, ужытыя ў беларускай народнай песеннай творчасці. Асабліва ўвага надаецца аналізу структуры этыкетных адзінак, іх семантычнага нападунення, магчымасці вырашаць камунікатыўныя задачы ў творах розных народных песенных жанраў – каляндарна-абрадавых, сямейна-абрадавых, а таксама ў творах пазаабрадавай паэзіі.

Мэта даследавання – вызначыць асаблівасці функцыянавання моўных формул этыкету ў беларускіх народных песнях. Задачай даследавання з’явілася выяўленне семантычных, камунікатыўных і структурных адметнасцей этыкетных адзінак, ужытых у творах абрадавай і пазаабрадавай паэзіі.

Матэрыял і метады. Матэрыялам працы паслужылі тэксты песенных твораў беларускай народнай вусна-паэтычнай творчасці. Метады даследавання – семантыка-стылістычны, дэскрыптыўны, класіфікацыйны, супастаўляльны, статыстычны.

Выпікі і іх абмеркаванне. У песнях каляндарна-абрадавай паэзіі шырокае распаўсюджанне атрымалі ўніверсальныя прывітанні, якія могуць ужывацца незалежна ад часу і абставінаў камунікатыўнай сітуацыі. Этыкетныя формулы прывітання ў сямейна-абрадавай паэзіі не перанасычаны дадатковымі прырашчэннямі – чым больш “свабоднае” свята, тым больш часта ўжываюцца ўніверсальныя этыкетныя адзінкі, а ролю канкрэтызатара бярэ на сябе зваротак. Асабліва гэта датычыцца твораў пазаабрадавай паэзіі.

З этыкетных адзінак падзякі ў большасці выпадкаў ужываюцца нейтральныя, а эфект эмацыянальнасці дасягаецца за кошт розных прырашчэнняў: займеннікаў, звароткаў і г.д. Формулы падзякі ўжываюцца абмежавана, што звязана са спецыфікай твора, дзе патрэбна вытрымліваць рытм і рыфму.

Моўныя формулы этыкету для праішэння прабачэння прадстаўлены не вельмі шырока – у большасці выпадкаў гэта фармальнае праішэнне прабачэння. Сапраўдная віна ў творах амаль не прадстаўлена, а ў выпадку яе наяўнасці словы прабачэння гучаць з вуснаў трэціх асоб.

Заклучэнне. Такім чынам, сфера выкарыстання этыкетных адзінак у беларускіх народных песнях абмежавана пэўным канкрэтным прызначэннем песеннага твора, асаблівасцямі кампазіцыйнай будовы песень, патрабаванням рыфмы і рытму. У народных песнях ужываецца даволі вялікая колькасць універсальных адзінак моўнага этыкету. Павышаная эмацыянальнасць дасягаецца за кошт факультатывных кампанентаў, дадатковых сэнсавых прырашчэнняў, паўтораў, указанняў на жэставае афармленне і інш. Стылістычную адметнасць народным твораў надаюць этыкетныя адзінкі, прадстаўленыя дыялектнымі словамі.

Ключавыя словы: сямейна-абрадавая паэзія, каляндарна-абрадавая паэзія, прывітанне, развітанне, падзяка, прабачэнне, просьба, этыкет, вобразнасць, камунікацыя, функцыянаванне.

Speech Etiquette Formulae in Belarusian Folk Songs

Zimanski V.E.

Education Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”, Vitebsk

The speech etiquette formulae used in Belarusian folk songs are considered in this article. Particular attention is paid to the analysis of the structure of etiquette units, their semantic content, the possibility to solve communicative problems in the works of various song genres – calendar-ritual, family-ritual and in the works of non-ritual poetry.

The purpose of this research is to determine the features of the functioning of the speech etiquette formulae in Belarusian folk songs. The research task was the identification of the semantic, communicative and structural features of the etiquette units that were used in works of ritual and non-ritual poetry.

Material and methods. The research material is the song texts of the Belarusian folk oral poetry. The following research methods were used: the semantic-stylistic, the descriptive, the method of classification, the comparative method and the statistical method.

Findings and their discussion. In the songs of calendar-ritual poetry universal greeting, which can be used irrespective of time and circumstances of a communicative situation, became widespread. Etiquette formulae of greeting in family-ritual poetry are not oversaturated with additional augments – the more “free” the holiday is the more often universal etiquette units are used. The form of address performs the role of the concretization. This is especially true of non-ritual poetry.

The neutral etiquette units of gratitude are used in most cases and the effect of emotionality is achieved through various augments: pronouns, the forms of address, etc. The gratitude formulae are limited. This is due to the specificity of the work where you need to maintain rhythm and rhyme.

The speech etiquette formulae of the pleas for forgiveness are not very widely represented; in most cases it is a formal apology. The real guilt in the works is almost not represented and in its presence the words of apology are pronounced by a third party.

Conclusion. Thus, the sphere of use of etiquette units in Belarusian folk songs is limited to a specific purpose of the song, the features of the compositional song structure, the requirements or rhyme and rhythm. A rather large number of universal units of speech etiquette are used in folk songs. Increased emotionality is attained through complementary components, additional augments, iterations, signs of gesture and others. Etiquette units that the dialectal words represent give stylistic features of folk works.

Key words: family-ritual poetry, calendar-ritual poetry, greeting, farewell, gratitude, apology, request, etiquette, figurativeness, communication, functioning.